

۴۰۹۳

دانشگاه تهران

دانشکده دامپزشکی

نمارة پایان نامه ۱۰۵۶

۱۳۵۴-۵۴

سال تحصیلی ۳۳-۳۴

پایان نامه

برای دریافت درجه دکتری

دامپزشکی از دانشگاه تهران

موضوع

کالبد شناسی کبد شتریک کوهانه

نگارش:

میراسد الله صاحبی

هیئت محترم داوران

راهنما و رئیس هیئت داوران

داور

داور

استاد دانشکده دامپزشکی

استاد دانشکده دامپزشکی

دانشیار دانشکده دامپزشکی

جناب آقای دکتر شهراسبی

جناب آقای دکتر حکمتی

سرکار خانم دکتر عطائی

۴۰۹۳

الهم:

یکتائی، بیمهتائی و قیوم و توانائی و بر همه چیز بینائی و در
همه حال دانائی و از عیب مصفائی و از شر یک مبرائی
اصل هر دوائی داروی دلہائی شاہنشاہ فرمانروائی
بتوزیبد مُکک خدائی. الہی نہ محتاج زمانی ونہ آرزومند
مکانی نہ کس بتومانند ونہ تو بکس مائی، پیدا است کہ
در میان جانی بگم جان زنده بچیز نیست کہ تو آئی
الہی هر کہ ترا شناخت و علم ہمہ تر تو افر و خت هر چه غیر
تو بود پینداخت.

ما را سر و سودای کس دیگر نیست
در عشق تو پروای کس دیگر نیست
جز تو دگر جای نگیرد در دل
دل جای تو شد جای کس دیگر نیست

زندگیم به •

پدیم

که با شکبائی رنج پرورش مرا بر خود هموار ساخته
و لطف زندگیم را مرهون محبت‌هایش میدانم •

مادرم

که آموزنده واقعیات تلخ و شیرین زندگیم بوده و
اندوخته‌هایم را مدیون آموخته‌هایش هستم •

همسرم

که روح آکنده از فداکاری بر گرمی بخش زندگیم منت

برادران گرامی و خواهر عزیزم

که لحظات پرشکوه زندگیم را در میان آنها گذرانیده‌ام

و دوستان ارجمندم

تقدیم به

استاد ارجمند و گرامی جناب آقای دکتر شهراسبی
استاد و مدیر گروه کالبد شناسی - بافت شناسی و رویان شناسی
رامی دانشگاه تهران که از نخستین لحظات ورودم
به کشور برادر ایران تا ایندم که دوره "تحصیلیم را در
دانشکده "عزیز دامپزشکی به پایان میبرم با بذل همه گونه
راهنمایی های مشفقانه و مساعدت های مهربانانه بنده را
ممنون و مرهون گردانیده اند .

تقدیم به

استاد ارجمند و مهربانم جناب آقای دکتر حکمتی
استاد و مدیر گروه بیماری های جراحی - درونی -
و مائوسی دامهای بزرگ دانشکده دامپزشکی دانشگاه
تهران که از کتبه های ایشان صمیمانه تشکر میکنم .

تقدیم بہ

استاد دانشمند و مہربان سرکار خانم دکنر عطائی
کہ الطاف و راہنمائی ایشان را صمیمانہ سپاس
میگویم .

فهرست مندرجات

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۱	۱- مقدمه
۱۴	فصل اول : ۲- مواد مصرفی و روش مطالعه الف - مواد مصرفی ب - روش مطالعه
۲۱	فصل دوم : کالبد شناسی توصیفی کبد شتر کییات موقعیت و مجاورت کبد رنگ و وزن مخصوص و قوام نسج اقطار و وزن شکل خارجی (مرفولوژی) وسائل نگهداری
۴۳	فصل سوم : توپوگرافی کبد
۵۲	فصل چهارم : عروق و اعصاب کبد
۷۰	فصل پنجم : نتیجه منابع (فارسی - خارجی)

امروز تغذیه صحیح و کافی بصورت یک مسئله جهانی درآمده است و دانشمندان جهان متحیرند که با رشد سریع جمعیت جهان در آینده چگونه میتوان جوابگوی گروههای کثیری از مردم گرسنه بود هم اکنون میلیونها نفر از مردم جهان گرسنه هستند یا مبتلا به کم‌غذائی و یا بعزت عدم اطلاع از اصول تغذیه صحیح یا نداشتن وسائل کافی مبتلا به کمبودهای مختلف غذائی یا سوء تغذیه میباشند.

در سال ۱۳۴۷ در ممالک در حال توسعه تقریباً ۳۵۰ میلیون کودکان کوچکتر از ۶ ساله و ۳۳۸ میلیون از ۷ ساله تا ۱۴ ساله وجود داشته اند بطوریکه آمار نشان میدهد در حدود ۵۰٪ کودکان تا ۶ سالگی و ۳۰٪ کودکان بزرگتر دچار کم‌غذائی و بدغذائی شدید بوده اند. این آمار به نسبت از یاد جمعیت جهان بخصوص در نقاط روبسته توسعه روز بروز بیشتر خواهد شد.

اخیراً دانشمندان توجه مداخله دنیا را به اثرات سوء تغذیه و گرسنگی بر رشد جسمی و مغزی کودکان و خسارات جبران ناپذیری که از این امری وارد میشود جلب کرده اند از طرف دیگر محاسبات آماری نشان میدهد که در کشورهای در حال توسعه هر هفته ۷۰۰۰۰ کودک از بی‌غذائی و یا کم‌غذائی تلف میشوند ولی در هر هفته یک میلیون کودک متولد میشود یعنی هر هفته به تعداد ۹۳۰۰۰۰ کودک گرسنه به جمعیت کشورهای فقیر افزوده میشود که در حدود $\frac{۲}{۳}$ آنها از جهت بیماری و قحطی گریخته

و به زندگی ادامه میدهند . چنانچه دانشمندان معتقدند اگر اثرات نارسائی تغذیه بر رشد مغزی و جسمی آنها غیر قابل جبران باشد بیست سال دیگر همه این کودکان افرادی ناسالم و نابالغ در اجتماع خواهند بود . و دنیا نه تنها با فقر و قحطی غذائی روبرو - میشود بلکه با فقر جوانان سالم و با هوش نیز روبرو خواهد شد .

از طرف دیگر تحقیقات در علم تغذیه نشان داده است که تغذیه صحیح رابطه مستقیمی با سلامتی و قدرت تفکر و پیشرفت افراد دارد . رهبران دور اندیش کشورها در پی اطلاعاتی هستند که در حل مسائل تغذیه به ملت‌هایشان کمک فوری نماید .

تهیه غذای کافی برای جمعیت روزافزون جهان مطلبی است که فکر اکثر جوامع علمی - علاقه‌مند به تغذیه و اکولوژی دنیا را بخود معطوف کرده است عدم کنترل موالیه ، کم شدن مرگ و میر اطفال در اثر بالا رفتن سطح بهداشت و سواد مردم ، غلبه دنیای پزشکی بر اغلب بیماریها و در نتیجه زیاد شدن عمر متوسط باعث شده که جمعیت روبه ازدیاد برود هم اکنون ضریب رشد جمعیت جهان در حدود ۲-۳٪ در سال میباشد .

جمعیت جهان در سال ۱۹۷۰ بالغ بر ۳/۶ ^{میلیون} نفر بوده و بنا به گفته متخصصین آمار که افزایش جمعیت را در هفته ۱۸ میلیون نفر تخمین می زنند هر سال ۷۲/۶ میلیون نفر به جمعیت جهان افزوده میشود و باید دانست که این افزایش تقریباً با تصاعد هندسی پیش میرود . نکته قابل توجه اینست که این افزایش جمعیت اکثر در کشورهای تأثیر آمریکای - لاتین - آسیای جنوب شرقی ، افریقا و سایر کشورهای در حال توسعه صورت میگیرد .

و بیش از ۸۵٪ افزایش جمعیت جهان را شامل میشود. اگر رشد جمعیت به همین سرعت پیش برود جمعیت جهان که در سال ۱۹۷۵ به تعداد ۴ بلیون نفر بوده و اگر به همین سرعت رشد یابد در سال ۱۹۸۶ پنج بلیون و در سال ۱۹۹۵ به شش بلیون نفر خواهد رسید در حالیکه از اول تاریخ بشر تا سال ۱۸۵۰ طول کشید تا کره زمین دارای جمعیتی معادل یک بلیون نفر شد ولی اکنون همانطوریکه ملاحظه می شود فاصله بین افزایش هر بلیون نفر به جمعیت جهان مدت زمان کوتاهی است. آمارگران آمریکایی نشان میدهند که چنانچه مردم آمریکا تصمیم برداشتن دو کودک در هر خانواده و مهاجرت به آن کشور نیز با سرعت فعلی خود ادامه یابد در سال ۲۰۳۰ جمعیت آن کشور که فعلاً قریب ۲۲۰ میلیون نفر است به ۳۰۰ میلیون نفر خواهد رسید در حالیکه اگر ۳ کودک در هر خانواده در نظر گرفته شود جمعیت آنها در همین مدت ۵۵۰ میلیون نفر خواهد رسید همین محاسبات را میتوان در مورد کشورهای در حال رشد نیز انجام داد. بطور قطع در بسیاری از این کشورها رشد جمعیت سریعتر است و اکثر خانواده ها بطور متوسط دارای ۴-۵ کودک هستند. با توجه به چنین حقایقی است که گروهی از دانشمندان علوم تغذیه به مردم جهان هشدار داده و آنها را از عواقب وحشتناک ازدیاد جمعیت با خبر میکنند و معروفترین آنها جورج بورگسترام استاد دانشگاه ایالت میسیگان و نویسنده دایره المعارف تکنولوژی علوم غذایی است.

این شخص نویسنده کتاب معروف سیاره گرسنه بوده و معتقد است که بشر بزودی با

هیولای قحطی و گرسنگی روبرو خواهند شد و تمام زمینهای قابل کشت دنیا و ذخایر زیر دریل
ها کفاف غذایی جمعیت جهان را نخواهد داد.

گروه دیگری از متخصصین که انقلاب سبز دنیا را میتوان نتیجه زحمات آنها دانست
مانند نورمان بورلاک رئیس مرکز بین المللی ترویج کشت ذرت و گندم در مکزیک عقیده دارند
که با افزایش تولیدات کشاورزی از طریق استفاده از بذرهای جدید هر محصول مکانیزه
کردن کشاورزی، استفاده از سیستم های جدید آبیاری - استفاده از زمینهای بلااستفاده
مصرف کود شیمیائی و دفع آفات میتوان غذای کافی جهت دنیای امروز و شاید آینده را -
تهیه کرد چنانچه خواهیم که پیش بینی گروه اول یعنی افرادی نظیر بورگسترام را که بسیار
تلخ و وحشتناک است قبول کنیم و بیشتر متوجه وعده های امید بخش بورلاک شویم باز باید
این نکته را در نظر بگیریم که خود بورلاک نیز با همه خوشبینی که می گوید روشهای بهتری
برای برداشت محصول بیشتر از زمینهای قابل کشت پیدا نماید معترف است که مسئله
غذای جمعیت دنیا در خود جمعیت دنیاست نه در غذای تولید شده در دنیا .

با وجود اینکه تلاشهای متخصصین در ازیاد تولید محصولات کشاورزی در پنج سال
گذشته بسیار موفقیت آمیز بوده و محصول گندم هند و پاکستان بین ۲۰ تا ۳۰٪ بالا رفته
فیلیپین در سال ۱۹۶۸ پس از سال ۱۹۰۳ از واردات برنج بی نیاز گشت، بلیورگلی از
سال ۱۹۷۰ در کلیه کشورهای در حال توسعه تولید محصولات کشاورزی بطور متوسط ۲٪
افزایش نشان میدهد .

ولی تولید سرانه در این کشورها کوچکترین تغییری نکرده زیرا رشد جمعیت در این کشور
۱.۵ به موازات ازدیاد محصول بالا رفته است .

از طرف دیگر در کشورهای توسعه یافته صنعتی تولید محصولات کشاورزی هم بطور -
کلی و هم بطور سرانه بالا رفته و بدین ترتیب فاصله سطح اقتصادی بین کشورهای در حال
توسعه و پیشرفته باز هم بیشتر شده است .

اشکالات بسیاری در سر راه موفقیت کامل انقلاب کشاورزی وجود دارد که بویلاگ و -
وارطان آنها بوضوح بیان کرده اند و عبارتست از اینکه چنانچه هم زمان با ازدیاد محصولات
کشاورزی تغییرات لازم در همه ابعاد اجتماع بوجود نیاید . ضررهای جبران ناپذیری به
اقتصاد این کشورها وارد خواهد شد زیرا ازدیاد محصول در روستاها و مزارع احتیاج به
وسیله حمل و نقل مرتب و منظم و بازار آماده دارد که چنانچه موجود نباشد زارع را بزودی
مأیوس میکند .

احتیاجات نوزادان و کودکان کمتر از دو سال و شاید هم بزرگتر و در موارد بخصوص
نیاز افراد بالغ به پروتئین حیوانی را باید از نظر دور نداشت و از آنجائی که مقدار آن که
کم و نسبت تبدیل آن از غلات بین ۱۵-۲۰٪ بیشتر میباشد .

غذای کلی روزانه برای تأمین سلامتی اهمیت زیادی دارد اما نوع مواد غذایی اهمیت
بیشتری را دارا میباشد . برای ساختمان و ترمیم قسمت‌های مختلف بدن مواد مخصوص -
لازم است که باید از طریق غذا تأمین گردد ، ماهیچه ها ، اعصاب ، استخوان ، خون و سایر

بافتها همزیه، ترکیب و ساختمان بخصوص دارند که برای ساختن و نگهداری آنها فریفت
 بمقادیر متفاوت احتیاج به پروتئین - مواد معدنی - آب - چربی - و هیدراتهای کربن -
 دارند و در صورتیکه این مواد بمقدار کافی در دسترس نباشد بدن بلا فاصله کمبود را -
 احساس و منعکس میکند سپس از آب پروتئین قسمت اعظم بافتهای بدن را تشکیل میدهد و
 ماده ضروری و اصل کلیه بافتها زنده است، احتیاجات پروتئین بدن بوسیله اسیدها -
 آمینه تامین میگردد ولی بعضی اوقات سایر مواد نیتروژن را نیز میتوانند مساء اسیدها
 آینه بیا - در قطع قرار از غذای پروتئین را نه تنها از جهت مقدار و نوع
 باید ارزشیابی کرد بلکه باید کفایت مورد استفاده قرار گرفتن آن را در بدن در نظر
 داشت در صورتیکه مقدار مورد ضرورت بدن بدسترس قرار گیرد .
 منابع پروتئین های غذایی در ممالک مختلف بر حسب درجه پیشرفتگی و غذای این ممالک
 فرق میکند . که در اثر ممالک منبع اصلی پروتئین منابع حیوانی بوده که تمام بشیر چزی گیاه
 خواران آنها را دوست دارند زیرا نه تنها بزمه غذا میافزاید بلکه از آنجائیکه ساختمان
 بافتها نزدیکتر است با کفایت بهتری مورد استفاده بافتها قرار گیرد و بافتها را در
 حالت تغذیه بهتر و کاملتری قرار میدهند .
 شیوع بیماریهای ناشی از کمبود ویتامینهای غذایی بخصوص پروتئین در ممالک کم
 درآمد و در حال توسعه جهان سوم اثرات و نتایج وخیم آن امروزه بخوبی شناخته
 شده است . از علائم برجسته کمبود پروتئین رشد نارسا و کمی مقاومت در مقابل

عفون‌ها و بیماری‌های کب‌دی است . در اغلب ممالک در حال توسعه تولید مواد

گوشتی یا پروتئینی حیوانی نسبت به جمعیت این ممالک بسیار کم است .

و مسائل حمل و نقل و نگهداری مواد گوشتی بسیار کم و ناقص است قوه خرید مردم

کم بوده و بعضی از عقاید و تعصبات مذهبی یا فرهنگی باعث طرد بعضی از اقسام

غذاهای گوشتی می‌شود . این مسائل هر کدام بنوبه خود مسئله غیر قابل حلن برای

این ممالک است . بعنوان مثال در ایران ما شاهد تعصب مردم نسبت به گوشت

منجمد وارداتی بوده‌ایم و میدانیم که حتی خود ما ترجیح می‌دهیم بدون گوشت بخانیم و

از گوشت منجمد وارداتی استفاده نکنیم و صاحبان قدرت مادی گوشت قاچاق تازه

که چند برابر گوشت یخ زده خریداری و معرفی نموده‌و از طرف دیگر بازار قاچاق و

استفاده سوء بر علیه هم نوعان خود میباشند بوجود آورند ولی اشخاص کم درآمد از

تعصب بیجا حتی از گوشت یخ زده استفاده کرده نتوانستند .

از تعصب کاسه شیخ و برهمن شد جدا ورنه در میخانه جز یک ساقی و یک جام نیست

البته این موضوع دلایل زیادی ممکن است داشته باشد که بیشتر جنبه بهداشتی دارد چون

کنترل دقیق امکان پذیر نیست . نمیتوان گوشتی که بطور منجمد وارد شده بپزند یا یخ آن آب

شده و دوباره منجمد گردیده است و این مسئله ایست که قابل تامل میباشد .

مثال دیگر منبع گوشت خوک در مذهب اسلام و یا منبع گوشت یا فرآورده‌های گاو در مذهب

هند و میانشد و تغییر هر کدام از این معتقدات تقریباً غیر ممکن است اگر چه دلیل منع این گوشتها بعلمت پیشرفت تکنولوژی و بهداشت خود بخود منتفی گردیده است پس برای از بین بردن کمبود پروتئین و تغذیه میلیونها انسان گرسنه که از گرسنگی جان میسپارند چاره جویئی نموده و متخصصین و محققین علوم تغذیه را دست بدست داده و هر کسی باندازه خود تلاش نماید تا هم نوعان خود که از فقر نجات داده و در راه محصول - غذائی هم کاری نمائیم.

بر دانشمندان و محققین علوم تغذیه در کشور ویا منطقه جغرافیائی است که با در نظر گرفتن آداب و رسوم و معتقدات مذهبی مردم و شرایط جوی و سایر خصوصیات اقلیمی - مطالعاتی را آغاز کنند تا با امکانات موجود بتوانند تا حد امکان مشکل کمبود پروتئین را حل نمایند. که در کشور های اسلامی گوشت قرمز یا بعبارت دیگر گوشت - نشتهوار کنندگان استفاده میشود. در مناطق پر آب و علف امکان پرورش گاو و گوسفند زیاد بوده و در مناطق کم آب که علوفه خشک و خار و خاشاک است آیا صحیح بنظر نمیرسد که شتر حیوانی است مقاوم و کاملاً بچنین محیطی عادت کرده و در مقابل کم آبی کاملاً مقاوم است و با ساختمان مخصوص دستگاه هاضمه که دارد براحتی میتواند از علوفه های نامرغوب مذکور استفاده نماید از طرفی در مقابل بیماریهای میکربی و انگلی خیلی مقاوم تر از گاوهای اصیل خارجی است. بعلاوه دارای وزنی بسیار خوب (حد متوسط شترین کوهانه -